

Nr 73.

Av herr **Winberg**, med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

En lagstiftning, som alltsedan dess tillkomst på grund av sin orättvisa och våld i hög grad uppväckt ovilja och förtrytelse hos den svenska arbetareklassen, är den s. k. Åkarpslagen, d. v. s. 15 kapitlet 22 § i gällande strafflagen. Tillkommen som ett hastverk och mot de juridiska myndigheternas avstyrkande, är den ett monstrum av lagstiftning och har varit orsaken till att mången oskyldig fått undergå fängelse eller straffarbete.

Flerfaldiga gånger ha i riksdagen väckts motioner om denna klasslags upphävande, men förslagen härom ha avslagits med stöd av de reaktionära krafter, som alltid slå vakt kring arbetsköparnas intressen. Man hade bort kunna vänta, att den nuvarande regeringen, som ju räknar arbetarepartiet som sitt parlamentariska underlag, skulle hava vidtagit åtgärder för Åkarpslagens undanröjande ur vårt rättssystem, så mycket mera som den nuvarande statsministern, finansministern och kommunikationsministern själva förut motionerat om lagens avskaffande. Men intet förslag därom har avhörts från regeringen och lär knappast vara att vänta under den nuvarande justitieministerns chefskap för justitiedepartementet. Under sådana förhållanden har jag ansett nödvändigt att motionsvägen framföra förslag om att denna skamfläck i vår strafflag bringas ur världen.

Jag tillåter mig härvid först lämna en kortfattad redogörelse för denna klasslags tillkomst.

Vid 1899 års riksdag föreslog P. Pehrsson i Åkarp i motion nr 28 i andra kammaren, att till 15 kap. 22 § strafflagen skulle fogas ett andra stycke av innehåll, att den som *försökte* tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbete eller att övertaga erbjudet arbete skulle straffas lika med den, som jämlikt paragrafens första stycke lagstridigt genom våld eller hot tvingade annan att något göra, tåla eller underlåta. Blotta *försöket* till lagstridigt tvång skulle alltså enligt motionärens mening bli straffbart, dock endast i de fall då försöket avsåg strejker, och straffet härför skulle bli lika strängt som det fullbordade brottet.

Behovet av den förutvarande lagens skärpning motiverades av motionären med, att denna lag visserligen i sig kunde synas sträng nog, »men har en arbetare tvingats att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå i arbete eller att antaga erbjudet arbete, lär följden bli, att han antingen

övergår till de strejkande eller försvinner från skådeplatsen. Då i sådant fall målsägare vanligen icke kan framställas, lär arklagaren svårligen kunna utföra någon talan och ansvar ej heller förekomma». Motionären klagar över den förutvarande lagens alltför stora mildhet och tillfogar: »Det våld eller hot, de strejkande använda mot så kallade strejkbrytare, är dock icke ett brott endast mot den arbetare, som blir föremål för detsamma. Det riktas fullt lika mycket mot den *arbetsgivare*, man vill hindra att driva sin rörelse, liksom mot arbetare, vilka kunna vara sinnade att hos honom antaga arbete». Därför bör redan *försöket* till »brott» åtalas.

Klarare kan ej motionens karaktär av krass klasslag angivas.

I lagutskottets betänkande nr 18 tillstyrkes motionen emot hrr Husbergs, Fröbergs och Tryggers reservation, varjämte herr Ohlsson begärde få antecknat, att han icke deltagit i ärendets behandling i utskottet. I motiveringen skriver utskottet:

»Den särskilt brottsliga och för samhällets lugna ekonomiska utveckling vådliga karaktären av sådant våld eller hot, varom här är fråga utgör — — skälig anledning att belägga detsamma med strängare ansvar än annan dylik handling. Att sådant skärpt ansvar enligt motionärens förslag skulle åstadkommas därigenom, att våld eller hot, använt för att tvinga någon till arbetsinställelse eller eljest hindra honom från att arbeta, skulle bestraffas lika strängt, *vare sig det medfört åsyftad verkan eller icke*, innebär visserligen ett *av vår lagstiftning i regel icke erkänt likställande* av försöket med det fullbordade brottet, men *torde i förevarande fall ha skäl för sig*. Det objektiva moment, som betecknar skiljaktigheten mellan försöket och det fullbordade brottet eller att vid det förra den avsedda effekten uteblivit, är i fråga om nu omhandlade brott av väsentligt mindre betydelse ur straffrättslig synpunkt än beträffande övriga brott, vilka såsom försök äro i vår lagstiftning med straff belagda. *Från statens synpunkt* kan det anses *nästan likgiltigt*, om avsikten att förmå en arbetare att deltaga i arbetsinställelser eller hindra honom att återgå till arbete eller övertaga erbjudet arbete lyckas eller ej; *staten har ett bjudande intresse av att ingripa strängt och straffande uteslutande med hänsyn till farligheten i den vilja, som riktar sig på handlingar i förenämnt syfte*.

För antagande av den sakliga ändring, som innefattas i motionärens förslag, talar ock kraftigt den för varje år allt mera framträdande nödvändigheten att söka stävja *det 'ofog' som fackföreningar och strejkledare bedriva genom att framkalla eller befordra oberättigade och för arbetarna ej mindre än för arbetsgivarna skadliga arbetsinställelser*. — — — Man torde kunna hoppas, att de föreslagna bestämmelserna skulle icke oväsentligt bidra till att *skydda välsinnade arbetare mot obehöriga (!) sidoinflytelser*.»

Ärendet föredrogs den 25 februari i bägge kamrarna (F. K:s protokoll, band I, nr 8, sid. 20; A. K:s protokoll, band I, nr 9, sid. 11). Ur andra kammarens protokoll finns ett kort, men belysande utdrag ur en skrift »Ned

med Akarpslagen!». Från lagens anhängare upprepades i de långa debatterna väsentligen de i motionen och utskottsbetänkandet angivna motiven. I första kammaren antogs lagen med övervägande ja utan votering. Mycket betydelsefullt är den motivering, hr *Trygger* anförde för sitt avslagsyrkande:

»Först och främst anser jag en lagstiftning sådan som den här föreslagna vara *obehörlig*. Vår lag saknar visst icke bestämmelser, på grund av vilka man kan straffa de förseelser, som här kunna komma ifråga. Jag erinrar om 23 § i strafflagens kap. 15, där det stadgas straff för den, som hotar annan med misshandel eller annan brottslig gärning på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att anledning är att befara, det hotet verkställas skall. Där straffas sålunda själva *hotet*. I 14 kap. strafflagen är straff bestämt för *våldet*. Och för det fall slutligen, att man slår sig tillsammans och giver sig utseende av att vilja framtvunga något i samlad massa, hava vi tillräckliga bestämmelser i 10 kap. strafflagen. Det behöves endast, att myndigheterna visa erforderlig fasthet, för att ett lyckligt resultat skall kunna åvägabringas. Är sålunda den här föreslagna straffbestämmelsen icke behörlig, finnes det en annan, som är ytterst behörlig, men om denna har den ärade motionären icke väckt något förslag. Det är en straffbestämmelse mot strejkagitatorer, dessa som sätta strejkerna igång och därvid uppträda icke med våld eller hot, utan med lögn och list. Det är dem, som man bör försöka träffa genom en dylik lagstiftning, men icke dem, som här äro ifråga.»

»Men den nu föreslagna bestämmelsen är icke blott obehörlig, den är också *obillig*. Det torde vara herrarna bekant, att *den svenska rättsuppfattningen från urminnes tid vilat på den princip, att man straffas, när man fullbordat sitt brott, men icke för försök, annat än undantagsvis*. Denna grundsats är bibehållen i vår strafflag. Regeln är, att försök är straffritt. Ett försök sådant som det här ifrågavarande är ovillkorligen straffbart vid förräderi, om jag minnes rätt, men eljes blott under viss förutsättning. Det fordras, att gärningsmannen blivit förhindrad att fullborda brottet endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende. Har han åter av egen drift avstått från försökets fullföljande, straffas han icke. Det är t. ex. fallet vid mordförsök och vid försök till mordbrand. Regeln är emellertid, att *försök till brott är straffritt*. Detta är fallet med försök till dråp, försök till stöld o. s. v. Ja, är detta den svenska rättsuppfattningen, må det väl anses obilligt att här straffa ett försök, ja rent av lika med det fullbordade brottet straffa ett försök, som man icke på något sätt kvalificerat, detta oaktat man har andra straffbestämmelser, som kunna tjäna det avsedda syftet. Anser man, att vår strafflags bestämmelser om försök äro olämpliga och att vi med avseende därå skola lämna vår gamla ståndpunkt och övergå till en mera modern, ja låtom oss då skriva till Kungl. Maj:t och begära en reform av vår strafflag i den riktningen, men låtom oss icke ändra den i nämnda avseende i en enstaka punkt och därigenom giva oss sken av att *vara orättvisa mot dem, som skulle träffas av den ifrågavarande straffbestämmelsen*.»

»Mot den föreslagna lagändringen vill jag också anmärka, att den enligt min mening är verkligt *farlig* för vårt samhälle. Då hot och våld användas till deltagande i arbetsinställelse o. s. v., är det vanligtvis stora massor av arbetare, som uppträda. — — — Kanske de flesta av deltagarna ej varit beredda att gå längre än till ett försök. — — — De ville försöka litet, men det behövdes icke mycket för att de skulle avstå från företaget. Detta oaktat skulle de straffas enligt den föreslagna lagen, ja, enligt densamma kunna straffas med ända till 2 års straffarbete. Men, mina herrar, det är icke likgiltigt för ett land, att en mängd medborgare äro dömda som brottslingar. Man får vara sparsam med detta.»

Sedan riksdagsbeslutet fattats på det sätt, som ovan sagts, avläts till Kungl. Maj:t skrivelse härom (nr 91). Förslaget hänsköts därefter till högsta domstolen för granskning, vilkens utlåtande finnes i korthet refererat i ovan nämnda skrift »Ned med Åkarpslagen!», sid. 8. Högsta domstolen avstyrkte enhälligt, att det av riksdagen antagna missfostret upphöjdes till lag, men dåvarande regeringen fäste intet avseende vid de framförda grava juridiska anmärkningarna, utan lät lagen promulgeras. Samtidigt med denna lagändring gjordes även ändring i samma kapitel 24 §, varigenom Åkarpsbrotten inrangerades under allmänt åtal.

En undantagslagstiftning i såväl *reellt* som *formellt hänseende* hade alltså införlivats i vår lagstiftning. I reellt avseende måste Åkarpslagen anses som en klasslagstiftning med dess udd riktad mot de svenska arbetarna samt att tillika, såsom tydligt framgår av motionen, giva arbetsköparna ett vapen i deras kamp mot fackföreningarna. Det var alltså en partisk och långt ifrån oväldig lagändring statsmakten genomfört. Även i formellt hänseende innebar lagen ett påtagbart avsteg från eljest vedertagna lagstiftningsprinciper. Man gjorde *försöket* till ett brott straffbart, under det att eljest som regel gäller, att endast *fullbordade brott* skola straffas. Det är nämligen blott i fråga om de grövsta brotten som försök till brott straffas enligt svenska och även utländska strafflagsprinciper. Dylika försöksbrott äro därjämte ständigt belagda med betydligt lägre straff än det fullbordade brottet.

Att en dylik undantags- och klasslagsstiftning skulle verka utmanande mot arbetarna och uppväcka berättigad harm och förtrytelse såväl hos dem som hos andra rättänkande medborgare var uppenbart. Redan vid 1900 års riksdag framfördes skarpa protester mot denna strejklag av herrar Branting och Staaff. Senare har vid åtskilliga tillfällen i riksdagen väckts motioner om denna klasslags utplånande. Bland dessa motioner må särskilt erinras om den år 1904 av herrar Branting, Thorsson, Viktor Larsson och Nils Persson i sådant syfte väckta motionen. Denna motion var nära att bliva bifallen av andra kammaren, ty med endast 116 röster mot 102, som avgåvos för bifall, blev motionen avslagen.

Vid 1912 och 1913 års riksdagar framlades av dåvarande liberala regeringen propositioner om ändring av Åkarpslagen, dock blott i avsikt att få straffet för försöksbrottet något lindrat. Den socialdemokratiska gruppen väckte

därvid motioner med yrkande om helt slopande av det år 1899 tillkomna påhänget på 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen. Vid båda dessa riksdagar segrade det socialdemokratiska förslaget i andra kammaren, men frågan föll på första kammarens motstånd.

Vid 1914 års riksdag lyckades man emellertid komma ett litet tuppfjät fram i riktning mot strejkparagrafens avskaffande. I anledning av en i andra kammaren väckt motion, däri ånyo frambars yrkandet av Åkarpsslagens utplånande ur vår lagstiftning, enades kamrarna slutligen om att antaga ett förslag om lindring i straffet för Åkarpsbrotten. I stället för att förut kunde dömas till två års straffarbete för detta brott, nedsattes straffet till högst fängelse i två år.

Med denna, i verkligheten rätt så litet betydande ändring kan arbetarklassen dock ej åtnöjas. Faktum är att denna mot arbetarna utmanande och orättvisa klasslag fortfarande kvarstår och kan utnyttjas av hänsynslösa åklagare. Allmänna åklagarnas rätt att åtala har ej heller blivit upphävd, och alltfört är denna lag såväl formellt som reellt en undantagslagstiftning, som måste snarast möjligt avskaffas. Samma skäl, som redan vid 1899 års riksdag och senare framförts mot lagens berättigande, däribland även från konservativt håll, äga ännu i denna dag sin fulla giltighet. Hur man än söker framkonstruera skäl för dess bibehållande, så kvarstår ostridigt, att lagen är en mot arbetarna obillig och orättvis klasslag, som dessutom ur juridisk synpunkt är ett missfoster.

En alldeles särskild anledning att avlägsna denna lag föreligger just nu. Det har nämligen under senare tiden framstått klart, att i den allt mer och mer förbittrade strid, som nu föres mellan å ena sidan storkapitalet och bolagsväldet och å andra sidan den för sin ekonomiska existens kämpande arbetareklassen, den senare får allt svårare och svårare att i längden gent emot sin överlägsna motståndare kunna hävda sina legitima intressen. Denna motståndare — arbetsköpareparten — har till sitt förfogande, inte bara det övertag som ligger i kapitalets och produktionsmedlens innehav, utan därtill har den numera ett planmässigt organiserat av hela borgarklassen understött strejkbrytaregarde — vars uppträdande blir allt mer och mer utmanande, för att inte säga rent av farligt för den allmänna säkerheten — vilket är färdigt att vid alla tillfällen stå till arbetsköparens disposition.

Det vill under sådana förhållanden synas, som skulle bolags- och arbetsköpareintresset härigenom vara tillräckligt tillgodosett utan att därtill ytterligare gynnas jämväl av en särskild strafflagsbestämmelse, riktad direkt mot andra parten och föranledande en mängd offer genom att i tid och otid tillämpas av den i detta avseende alltid nitiska ordningsmakten.

Att denna bild av förhållandena på det sociala området för närvarande icke på något sätt är överdrivet tecknad, visar senare tidens händelser på detta område alltför tydligt. Jag behöver endast erinra om den långvariga kamp, som en hel del av våra lantarbetare under senare tiden måst föra för

sin existens, eller kolarbetarnas i Stockholm långvariga strid mot en överlägsen motståndare, eller den nära nog förtvivlade kamp som skogsarbetarna och med dem jämnställda måst föra mot de mäktiga bolagens försök att nedpressa denna arbetaregrupp till en ren parieställning. Trots denna kamp från arbetarnas sida har det i alla fall icke lyckats förhindra, att skogsarbetarna för närvarande på många platser få utföra sitt tunga och krävande arbete för en ersättning av mellan 3 à 4 kronor pr dag.

Det bör också i detta sammanhang erinras om den nära nog enastående hetskampanj, som under senare tiden förts i hela vårt lands höger- och bolagspress, där man icke dragit sig för att beteckna hela landsdelars befolkning såsom rena brottslingar, vilka förde ett fullkomligt skräckregemente. En trafik, som tagit sådan form och utsträckning att t. o. m. ämbetsmän i ansvarig ställning måst taga avstånd från densamma.

Det verkar under sådana förhållanden fullkomligt vidrigt, ifall man förutom de maktmedel, som kapitalet i övrigt har till sitt förfogande mot andra parten, skall såsom ytterligare premie ställa till dess förfogande en strafflagsbestämmelse av här ifrågavarande art. Det skulle för övrigt nästan verka chockerande, ifall de s. k. demokratiska elementen i vår folkrepresentation allt fortfarande skulle motsätta sig en korrigerig av de misstag, vilka begingos av lagstiftarna tidigare. Envar som så handlar han har därmed också en gång för alla bevisat, att han direkt tagit parti för bolagsväldet och storkapitalet och *mot* den kroppsarbetande klassen, och inga vackra talesätt kan någonsin bortförklara detta.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte antaga följande

Förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Häri genom förordnas, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffas högst med straffarbete i två år, i de fall där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

24 §.

Brott som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden det till sådant åtal angiver; ej heller må brott, som i 23 § sägs, åtalas av annan än målsägande.

Denna lag träder i kraft tio dagar efter den dag, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Stockholm den 21 januari 1925.

C. Winberg.